

TUOTTAAKO OSALLISTUMINEN HYVINVOINTIA?

Esimerkkinä ilmastomyötäinen energiateknologia

Eva Heiskanen, Kuluttajatutkimuskeskus (eva.heiskanen@ncrc.fi)

Ihmisiä vaaditaan nykyisin osallistumaan monenlaisiin asioihin: kaavoitukseen ja aluesuunnitteluun, työyhteisön kehittämiseen, tuotesuunnitteluun ja teknologian arviointiin. Hyvästä syystä voidaan kysyä: Mihin kaikkeen tavallinen ihminen jaksaa ja osaa osallistua? Miksi kansalaisten pitäisi osallistua suoraan päätöksentekoon edustuksellisessa demokratiassa? Onko osallistuminen todellista vai näennäistä? Vaikuttaako se mihinkään?

Varmasti itse kullekin on sekä tärkeitä että vähemmän tärkeitä asioita, ja tavallisten kansalaisten rooli ja panos vaihtelee erilaisissa päätöksissä. Osallistumisen mahdollisuuksien tarjoaminen ja niihin tarttuminen on kuitenkin joskus hyvin tärkeää. Erityisen tärkeää se on tällä hetkellä päätettäessä tulevaisuuden energiaratkaisuista. Eurooppalaisessa, kymmenen maan tutkimuksessa (Create Acceptance) havaittiin, että osallistuminen on ensiarvoisen tärkeää otettaessa käyttöön uusiutuvaan energiaan, energiansäästöön ja muihin ilmastomyötäisiin ratkaisuihin perustuvaa teknologiaa.

Ilmastomuutos uhkaa hyvinvointiamme, näin saamme lukea päivittäin lehdistä. Niinpä Euroopan maat ovat yhdessä sitoutuneet vähentämään kasvihuonekaasujen päästöjään kahdeksalla prosentilla ajanjaksolla 2008-2012. Tähän tarvitaan monenlaisia ratkaisuja: bio- ja aurinkoenergian sekä tuulivoiman lisäämistä, energiansäästöä, vedyn käyttöä energiavarastona sekä mahdollisesti hiilidioksidin talteenottoa fossiilisista polttoaineista. Kaikki ovat mahdollisia tapoja torjua maailmanlaajuisia ongelmia, ilmastonmuutosta, mutta niiden käyttöönotolla on myös erilaisia paikallisia vaikutuksia lähiympäristöön ja käyttäjiin. Paikalliset vaikutukset voivat olla myönteisiä tai kielteisiä, ja vaikutukset riippuvat paljolti siitä, miten paljon kansalaiset ja käyttäjät voivat osallistua käyttöönoton suunnitteluun ja toteutukseen.

Äärimmäisiä esimerkkejä osallistumisen puutteesta ja sen vaikutuksista löytyy Iso-Britanniasta ja Ranskasta. Monet Iso-Britanniassa suunnitellut bioenergiailaitokset ovat kaatuneet paikallisten vastustukseen. Ihmiset ovat huolestuneet ilmansaasteista, liikenteen lisääntymisestä sekä maiseman tuhoutumisesta, mutta suurin huoli on kuitenkin liittynyt ”ylhäältä alaspäin” toteutettujen hankkeiden hallintoon. Ihmiset ovat kokeneet itsensä voimattomiksi, hankkeiden suunnitteluun ja laitosten sijoitteluun ei ole voinut vaikuttaa, ja tietoa hankkeista on jaettu vasta viimeisellä mahdollisella hetkellä. Myös Ranskassa ministeriöiden keskusjohtoisesti toteuttama tuulivoimakapasiteetin kasvattamiseen tähdännyt ohjelma, EOLE 2005, kohtasi laajaa paikallista vastustusta: ihmiset kokivat, että heidän kotiseudulleen tunkeuduttiin. Paikallinen vastustus laajeni edelleen toimivaksi kansallisen tason järjestöksi, *Vent de Colère* (Vihan tuuli), joka vastustaa teollisen mittakaavan tuulivoimaa.

Uutta teknologiaa voidaan myös kehittää ihmisten ehdoilla, alhaalta ylöspäin. Ääripäätä edustaa tuulivoiman perinne Tanskassa. Siellä tuulivoimaa lähdettiin kehittämään paikallisin voimin ja paikallisiin tarpeisiin, ja noin 150 000 tanskalaista perhettä omistaa osuuden tuulivoimalasta. Myönteisiä kokemuksia löytyy myös muualta. Esimerkiksi Barcelonassa kansalaisjärjestöt keräsivät 10 000 nimeä kansalaisaloitteeseen, josta lähti liikkeelle kaupungin ja järjestöjen yhteinen aurinkokeräinhanke. Alun perin paikallinen hanke on sittemmin poikunut muutoksia myös kansallisessa lainsäädännössä. Toisaalla, Saksan Ala-Saksin osavaltiossa sijaitsevassa Jühnden kylässä asukkaat päättivät pyrkiä energiaomavaraisiksi. Asukkaista 15% osallistui paikallisen biokaasulaitoksen rahoittamiseen ja 70% on liittynyt sen asiakkaiksi. Hanke sai laajaa kannatusta, koska paikalliset ihmiset saivat olla mukana päättämässä hankkeen jokaisesta vaiheesta ja

ratkaisusta. Kymmenet muut kylät samassa osavaltiossa ovat pyrkineet mukaan hankkeen seuraavaan vaiheeseen.

Teknologia ei ole vain väline, vaan teknologiset ratkaisut ja teknologian käyttöönoton tavat ovat myös poliittisia ratkaisuja. Energiaratkaisut ovat poliittisia sekä kansainvälisellä, kansallisella että paikallisella tasolla, mutta eri tasojen ei tarvitse olla keskenään ristiriidassa. Uudet energiateknologiat, erityisesti uusiutuva energia ja energiansäästö, sisältävät 'miljoonan taalan' mahdollisuuden entistä hajautetumman, yksilönvapautta sekä paikallista vapautta kunnioittavan energiajärjestelmän rakentumiselle. Ääriesimerkkinä on energiansäästö, joka lisää yksittäisen kotitalouden riippumattomuutta keskitetyistä energiajärjestelmistä.

Osallistuminen on tässä tapauksessa siis tärkeää, ja se lisää hyvinvointia. Se lisää hyvinvointia, koska saamme sillä tavoin käyttöömmek ratkaisuja, jotka vastaavat omiin tarpeisiimme loukkaamatta toisten tarpeita. Se myös lisää hyvinvointia siksi, että saamme päättää omista asioistamme: itsemääräämisoikeus on itseisarvo. Parhaiden osallistumisen ja osallistamisen tapojen löytäminen ei aina ole helppoa, mutta niitä kannattaa määrätietoisesti etsiä ja kehittää. Tätä työtä jatketaan Create Acceptance –hankkeessa (www.createacceptance.net).